

УДК 7.012: 687.553.2

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ У СТАРОДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЯХ

ДИХНИЧ Людмила, ШАРКІНА Аеліна, ХАРЧЕНКО Анастасія,
Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна
dl5020640@gmail.com

Охарактеризовано символічне і практичне значення косметичних засобів у стародавньому Єгипті. На прикладі скульптурних портретів цариці Нефертіті (поч. XIV ст. до н.е.) та фараона Тутанхамона (сер. XIV до н.е.) розкрито особливості створення образу обличчя, що сприяли вираженню індивідуальності.

Ключові слова: стародавній Єгипет, засоби косметики, індивідуальність людини, риси обличчя.

ВСТУП

Одним із найважливіших досягнень стародавніх цивілізацій, зокрема єгипетської, було зображення людини: єгипетські майстри першими створили характерний реалістичністю і правдивістю скульптурний портрет. Єгипетське мистецтво відкрило і ствердило інтерес до індивідуальності людини, не раз протягом своєї довгої історії створюючи образи, повні глибокої значущості. Майстри шукали прийоми наочної розповіді, суворо продуманої побудови дії, і тому саме там бл. 4 000 р. тому були винайдені унікальні художні засоби, що дозволяли виразити індивідуальні риси, а також підтримувати красу обличчя і тіла.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданнями роботи є: дослідити символічне і практичне значення макіяжу стародавньому Єгипті, проаналізувати особливості створення жіночого і чоловічого образу за допомогою косметичних засобів XIV ст. до н.е., визначити вплив підходів до оформлення обличчя у стародавні часи на сучасні канони краси.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Прийнято вважати, що основу макіяжу і косметики заклали стародавні єгиптяни. Вони застосовували макіяж не лише для прикрашання своєї зовнішності – косметика також мала практичні функції або символічне значення, – зазначає дослідник і практик візажу Ю.Вокофф. «Вони серйозно ставилися до своїх процедур краси: ієрогліфічний термін для візажиста походить від кореня «sesh», що перекладається як «писати чи гравірувати», розуміючи, що для цього було необхідно мати багато навичок [5].

У своїй праці Ю.Дебольська наводить основний перелік засобів макіяжу, що використовували єгиптяни: велику роль грали бальзами, смоли, духмяні олії (оливкова, касторова, кунжутна), парфуми (з м'ятою, медом,

миррою, аїром, ялівцем, коріандром), засіб для фарбування брів і вій (сульфід сурми) [1, с.3].

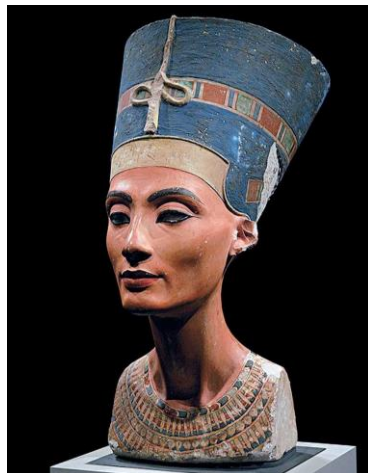
Серед імен, які асоціюються з жіночим ідеалом краси Стародавнього Єгипту – цариця Нефертіті, дружина фараона Ехнатона. Догляд за шкірою, грим, прикраси допомагали їй залишатися завжди молододу і красивою. Найвиразнішою пам'яткою, яка доносить її образ до сьогодення є скульптурний портрет з майстерні скульптора Тутмеса в Ахетатоні з розфарбованого вапняку (рис. 2), виготовлений понад 3500 р. тому. Бюст надає уявлення про тогочасний макіяж: обличчя ретельно загримоване, брови скориговані й подовжені, губи підкреслені. «Хоч її не можна назвати красунею – у неї злегка плаский ніс, великі вуха, дуже довга шия, – однак ці недоліки досконало маскуються тією чарівністю справжньої жіночності, яке йде від її образу і становить його особливу красу. Абсолютно дивовижні вміння скульптора провести точний і скупий відбір рис, його висока професійна майстерність, особливо в опрацюванні голови Нефертіті з пісковика. У цих скульптурних портретах вперше в історії, майже за тисячу років до грецької класики, було створене велике реалістичне мистецтво, повне глибокої людяності», – так характеризує портрет М. Мат'є [4, с.104].

Ю. Волкофф розкриває значення занять макіяжем: «Ця частина розпорядку мала практичну мету, що виходить за рамки прикрашання власника. Коль (або кайал – подрібнений антимонит для підводки очей) використовували представники обох статей і всіх соціальних верств, щоб захистити очі від яскравих відблисків пустельного сонця. Єгипетський термін «палітра для макіяжу» походить від їх слова, що означає «захистити», що вказує на його захисні властивості від різкого сонячного світла або «зглазу». Крім того, токсичний мінерал на основі свинцю, з якого він був зроблений, мав антибактеріальні властивості в поєднанні з вологою із очей» [5]. Слуга створював тіні для повік, змішуючи порошкоподібний малахіт з тваринним жиром або рослинними оліями та за допомогою довгої палиці зі слонов'ячої кістки – наносив насичений зелений пігмент. Тіні для повік мали вигляд товстої смуги чорного кольору навколо очей. Останнім штрихом макіяжу дами була червона помада. Щоб зробити фарбу, вохру зазвичай змішували з тваринним жиром або рослинною олією.

У Стародавньому Єгипті косметикою користувалися і чоловіки. Підкреслювалися очі, у ранні періоди це була паста з зеленого малахіту, а починаючи з періоду стародавнього царства (XXIII ст. до н.е.) – сурма. Виразні лінії з сурми наносили маленької паличкою; фарбування підлягали як верхні, так і нижні повіки, так само малювали лінію від кута очей до бокової сторони обличчя. Вважалося, що такий макіяж мав магічне призначення. Найбільш заможні люди могли собі дозволити слугу, буквально призначення якого означало – «художник з обличчя» [3]. Тіні на основі сурми доповнювалися барвниками різних відтінків. Зроблена паста зберігалася в контейнерах і скриньках з дерева і слонов'ячої кістки, срібла і інших металів, відомих в той час (рис.3). Шкатулки і палітри, які використовувалися для подрібнення матеріалів для кольору кола і тіней, були вирізані у формі рослин, капітелей, тварин, богинь або молодих жінок (рис.3, 4).

Рис.1. Голова Тутанхамона.
Алебастр. Із гробниці Тутанхамона в
Долині царів, Фіви.
Середина XIV до н.е.
Єгипетський музей, м. Каїр

Рис. 2. Портрет цариці Нефертіті з
майстерні скульптора Тутмеса в
Ахетатоні. Розфарбований вапняк.
Поч. XIV ст. до н.е.
Новий музей, м.Берлін

Рис. 3. Ларець з косметичними засобами
знатної дами Мерит. XIV ст. до н.е.
Єгипетський музей, м. Турин

Рис. 4. Фаянсова шкатулка у
вигляді капітелі колони для
косметичних мазей.
Бл. 660-300 рр. до н.е.

Рис. 5. Косметична ложка у формі
жінки, що пливе і тримає блюдо.
Бл. 1350 рр. до н.е. Музей
Метрополітен, м. Нью-Йорк

Ці символи уособлювали відродження, і вважалося, що процес подрібнення пігментів на палітрі тварин дає власнику особливі можливості, силу цієї істоти. Вохра використовувалася для фарбування нігтів в жовтий і помаранчеві кольори. Зелений відтінок отримували, розтираючи малахіт або мінерали на основі міді. Червону вохру розчиняли в рідині і пензликком наносилися на губи і щоки. Один із образів царя Тутанхамона (Рис.1), знайдений у вигляді голови як елементу кришки ящика для каноп фараона, виконаної з алебастру, доносить до нас вищенаведені способи перетворення обличчя [2]. Ранковий туалет фараона був при дворі подією. Шляхетні люди країни вважали за честь бути присутнім при цьому і намагалися ніколи не спізнюватися.

ВИСНОВКИ

Унікальна єгипетська естетика, що знайшла втілення у вираженні індивідуальності засобами гриму і макіяжу – до сьогодні є важливим джерелом стилю і художнього смаку. Вплив стародавньої єгипетської цивілізації на сучасні ідеали краси напряму пов'язаний з його винаходами, що дозволяли увиразнити очі, надати певний тон і характер рисам обличчя. Майстерність перетворення людського обличчя сприяла ствердженню статусу, посилювала значення і роль людини в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дебольская Ю.М. Эстетическая косметология : учеб. пособие. Ростов н/Д: Феникс, 2020. 270 с.
2. Канопы из гробницы Тутанхамона. Каирский музей. URL: <http://thepyramids.org/m-cairo-museum-49-tutankhamun-kanopi-pharaona.html>
3. Косметология в Древнем Египте. URL: https://pikabu.ru/story/kosmetologiya_v_drevnem_egipte_6227274
4. Матье М. Искусство Древнего Египта / Искусство Древнего мира / Под общей редакцией А. Д. Чегодаева. Т.1. М.: Искусство, 1956. С.69-128.
5. Wolkoff J. How ancient Egyptian cosmetics influenced our beauty rituals. URL: <https://edition.cnn.com/style/article/ancient-egypt-beauty-ritual-artsy/index.html>.

DYKHNYCH L., SHARKINA A., KHARCHENKO A. MEANS OF EXPRESSING HUMAN INDIVIDUALITY IN ANCIENT CIVILIZATIONS

Characterized by the symbolic and practical significance of cosmetic supplies in ancient Egypt. On the butt of sculptural portraits of Tsaritsa Nefertiti (early XIV century BC) and Pharaoh Tutankhamun (mid XIV BC), the special features of the original image of the face were given, as well as the twisting of individuality.

Key words: ancient Egypt, add cosmetics, individuality of people, figure out.